

ВІДГУК
офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
Белопольського Миколи Григоровича на дисертаційну роботу
Черепа Олександра Григоровича
на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму
інноваційної діяльності підприємств машинобудування», представлену
до захисту у спеціалізованій вченій раді Д 58.052.05 у Тернопільському
національному технічному університеті імені Івана Пулія Міністерства
освіти і науки України на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління
підприємствами (за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами.

На сучасному етапі економічного розвитку важливу роль відіграють інноваційні процеси як рушійна сила науково-технічного прогресу. Їхній вплив відображається на різних рівнях господарювання.

На макро та мікроекономічному рівнях інновація є важливою складовою конкурентоспроможності продукту на світових ринках та забезпечує покращення добробуту населення, підвищення якості продукції підприємства, зростання попиту, що призводить до збільшення прибутку підприємства та змінення ринкових позицій. Таким чином, інноваційні процеси на підприємстві здійснюють комплексний вплив на різні сфери життя. За таких обставин, важливо формувати стратегію інноваційної діяльності України, регіону та підприємств. Оскільки успішність діяльності промислових підприємств залежить від можливостей покращення інноваційної діяльності шляхом використання стратегії формування економічного механізму, то розвиток такої стратегії можливий лише за умови управління даними процесами.

Зважаючи на вищезазначене, тема дисертаційної роботи Черепа О.Г. є актуальною і своєчасною. Такою, що відповідає сучасним потребам теорії та практики.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи Запорізького національного університет «Становлення бізнес-інкубаторів на засадах інноваційного розвитку та забезпечення національної фінансово-економічної безпеки» (номер державної реєстрації 0117U00512), у рамках якої доповнено класифікацію стратегій ІД промислових підприємств; «Забезпечення управління інструментами фінансово-економічної безпеки суб’єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0111U008531), де автором розвинуто модель ІД підприємств машинобудування шляхом використання ЕМ; «Аналіз системи фінансово-економічного потенціалу підприємств і регіонів» (номер державної реєстрації 0111U003229), було розроблено систему формування стратегії розвитку ЕМД; «Теоретико-прикладні підходи до управління інвестиційно-інноваційним розвитком підприємств» (номер державної реєстрації 0114U002646), на основі якої

10 04 1/28-579
Савченко 18

розвинуто сутність поняття «управління стратегією ІД підприємства»; «Формування стратегічних напрямків управління фінансами суб'єктів господарювання в умовах глобалізаційних викликів» (номер державної реєстрації 0114U002645), де автором удосконалено механізм та систему управління стратегією ІД підприємства; «Методологічні засади формування стратегії розвитку суб'єктів господарювання регіонів та держави» (номер державної реєстрації 0114U002644), в рамках якої удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії ІД промислового підприємства; «Механізми вдосконалення процесу управління інвестиційно-інноваційним розвитком регіону» (номер державної реєстрації 0116U004852), за результатами якої було удосконалено методологічний підхід до розвитку ЕМ на підставі комплексної оцінки ефективності ІД промислового підприємства; «Дослідження фінансово-економічного потенціалу Запорізької області» (номер державної реєстрації 0116U004853), де автором розроблено методологічний підхід до визначення ефективності СРЕМІД.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертаційної роботи та автореферату дає можливість стверджувати, що сформовані автором висновки і рекомендації, запропоновані наукові положення характеризуються достатньо високим рівнем достовірності та обґрунтованості. Це підтверджується проведеним автором грунтовним аналізом праць вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, що відповідають визначеній тематиці дисертаційного дослідження: щодо проблем розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

Автором в процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи. Достовірність одержаних результатів підтверджується аналізом значного масиву офіційного статистичного матеріалу, проведеною апробацією одержаних результатів на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, друком у наукових виданнях, впровадженням авторських пропозицій у діяльність промислових підприємств, що підтверджується довідками про впровадження.

3. Структура та зміст дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота логічно структурована, складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 582 сторінки, основний зміст роботи викладено на 394 сторінках тексту. За змістом, структурою, обсягом, стилем викладання, послідовністю та аргументованістю викладання матеріалів дослідження дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук та вимогам Міністерства освіти і науки України.

У першому розділі дисертаційної роботи «Дослідження передумов формування стратегії інноваційної діяльності підприємств: сутність,

характеристика, розвиток» (с. 71-150) дисертантом розвинуто трактування сутності дефініції «стратегія інноваційної діяльності підприємства» (с. 71-79); систематизовано та доповнено класифікацію стратегій інноваційної діяльності (с. 80-96); досліджено та удосконалено сутність поняття «управління стратегією інноваційної діяльності підприємства» (с. 97-103); удосконалено механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства (с. 104-107); розширено систему управління СІДП (с. 108-123); удосконалено науково-методичні положення щодо розвитку стратегії ІД промислового підприємства (с. 124-140).

Другий розділ дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні засади дослідження економічного механізму інноваційної діяльності підприємств» (с. 151-224) присвячений визначенню поняття «економічний механізм промислового підприємства» (с. 151-163). Автором систематизовано та розширено класифікацію факторів впливу на розвиток ЕМІД (с. 163-173). Проведений аналіз наукових підходів дозволив удосконалити ЕМІД промислового підприємства (с. 174-200) та доповнити принципи ЕМІД (с. 201-212).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності та оцінювання розвитку підприємств машинобудування» (с. 229-300) дисертантом досліджено існуючі вектори та проблемні питання розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (с. 229-273); обґрунтовано доцільність формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (с. 274-299).

У четвертому розділі дисертаційної роботи «Трансформаційно-адаптивні підходи до побудови ефективної стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» (с. 301-376) автором проаналізовано науково-методологічні підходи до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємств машинобудування (с. 301-313); удосконалено методологічний підхід до розвитку економічного механізму (с. 314-322); сформовано модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму (с. 323-334); визначено прикладні аспекти оцінки розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування (с. 335-373).

П'ятий розділ дисертаційної роботи «Методологічні засади оцінки ефективної стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» (с. 377-460) містить положення щодо розробки науково-методологічний підхід до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств (с. 377-404); розроблено систему формування СРЕМІД (с. 405-424); сформовано методологічний підхід до визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД (с. 425-437); розвинуто науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах

машинобудування (с. 438-457).

Зроблені автором висновки і рекомендації логічно випливають із проведеного дослідження.

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та автореферату дозволило у сформульованих автором положеннях роботи виокремити елементи наукової новизни, чітко визначити основні положення, висновки і пропозиції автора, що відображають належний науковий рівень дисертанта.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в опрацюванні теоретичних, методичних, методологічних і практичних положень, спрямованих на розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

Сутність наукової новизни основних результатів дослідження Черепа О.Г. полягає в наступному:

1. Розвинуто сутність поняття «стратегія інноваційної діяльності підприємства» шляхом використання комплексу взаємопов'язаних дій по впровадженню інновацій, залученню інвестиційних ресурсів, економічному зростанню, які направлено на вибір ефективної стратегії діяльності, забезпечення ритмічної роботи підприємства, знівелювання загроз ринкового середовища, впровадження новітніх технологій і є інструментом інноваційного економічного розвитку (с. 78-79).

2. Удосконалено класифікацію стратегій інноваційної діяльності промислових підприємств, яка враховує специфіку реалізації стратегії, можливості її реалізації, конкурентні переваги, необхідний обсяг інвестицій для розвитку інноваційної діяльності (с. 90-92).

3. Удосконалено механізм управління стратегією інноваційної діяльності підприємства шляхом використання комплексного підходу, який є сукупністю взаємопов'язаних етапів щодо управління стратегією ІД, інструментів, методів, функцій, принципів управління стратегією розвитку (с. 109-119).

4. Удосконалено систему управління СІДП на підставі виділення блоків управління та складових системи, яка базується на використанні системного підходу, встановленні взаємозв'язку виробника зі споживачами продукції підприємства (с. 120-123).

5. Запропоновано модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму, яка включає економіко-інформаційну, інноваційно-соціальну, організаційно-екологічну складові і реалізується шляхом дотримання алгоритму її впровадження (с. 333-337).

6. Розроблено методологічний підхід до формування стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності промислових підприємств, що ґрунтуються на дослідженні сформованого рівня інноваційного сталого розвитку підприємства з урахуванням оцінки ефективності ІД та вибору більш оптимальної стратегії (с. 377-404).

7. Запропоновано методологію визначення ефективності стратегії розвитку ЕМІД шляхом виконання комплексу послідовних етапів, аналізу основних компонентів інноваційної активності, рівня ефективності інноваційної діяльності, забезпеченості підприємства інноваціями з урахуванням відповідності між загальним рівнем інноваційного розвитку та границями його значень (с. 408-423).

8. Розроблено науково-методологічний підхід до оцінки синергетичного ефекту за результатами використання стратегії розвитку економічного механізму інноваційної діяльності на підприємствах машинобудування шляхом дотримання системного, поетапного підходів, передбачає розрахунок фінансового, економічного, інноваційно-інвестиційного, технологічного, виробничого, маркетингового ефектів (с. 427-457).

Таким чином, представлені у дисертаційній роботі результати дослідження мають наукову новизну і спрямовані на вирішення важливої наукової проблеми – розроблення теоретичних, методологічних та прикладних засад розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

5. Відображення висновків і пропозицій в роботах, опублікованих автором дисертації.

Основні положення і результати дисертаційної роботи, відповідно до чинних вимог, викладені у статтях, виданих у фахових наукових виданнях (у т.ч. таких, що внесені до міжнародних наукометричних баз даних), у наукових періодичних виданнях інших держав, а також у друкованих матеріалах наукових конференцій. Зокрема, за темою дисертаційної роботи автором опубліковано у 79 наукових працях, з них: 13 монографій (1 з яких одноосібна), 22 статті у наукових фахових виданнях України (з яких 10 публікацій включені до міжнародних наукометричних баз даних), 11 статей у наукових періодичних виданнях інших держав, 30 тез доповідей за матеріалами конференцій, 1 методичні вказівки, 2 навчальних посібника. Загальний обсяг публікацій – 185,62 друк. арк. (особисто автору належить 123,17 друк. арк.).

Опубліковані результати наукового дослідження відповідають встановленим вимогам, в них викладено основні положення дисертаційної роботи.

6. Теоретична та практична цінність результатів дослідження.

Дисертаційна робота Черепа О.Г. є вагомим внеском у розвиток теорії та практики економічної науки.

Отриманні у дисертаційній роботі результати, сформовані наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо глибоко аргументованими та отримані при використанні сучасних методів наукових досліджень.

У дисертаційній роботі Череп О.Г. вирішив актуальну наукову проблему.

Основні теоретико-методологічні положення дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі економічного факультету Запорізького національного університету під час викладання навчальних дисциплін «Інноваційний розвиток підприємств», «Організація і управління нововведеннями», «Основи інноваційного бізнесу», «Економіка і організація інноваційної діяльності», «Управління інноваційним розвитком» (довідка № 01-14/154 від 06.10.2017 р.); Хмельницького національного університету при викладанні дисциплін «Інфраструктура товарного ринку», «Економіка підприємства», «Планування діяльності підприємства», «Управління потенціалом підприємства», «Потенціал і розвиток підприємства» (довідка № 74. від 04.10.2017 р.); Інституту економіки і менеджменту Національного університету «Львівська політехніка» при викладанні дисципліни «Інформаційно-управлінські системи в інноваційній діяльності» (довідка № 68-23-2160 від 01.12.2017 р.).

Основні результати дослідження, тобто методи, науково-методичні, методологічні підходи до розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності, знайшли практичне застосування у діяльності таких підприємств: ПАТ «Запоріжтрансформатор» (довідка №1/11-4646 від 24.12.2016 р.), ПАТ «Запорізький механічний завод» (довідка №737/22 від 18.02.2017 р.), ПрАТ «Інститут керамічного машинобудування «Кераммаш» (довідка №15032/214 від 15.05.2017 р.), ПрАТ «Запорізький інструментальний завод» (довідка №14/62 від 15.09.2017 р.), ПАТ «Мотор Січ» (довідка №бух/24719 від 18.09.2017 р.), SIA «Skinest Latvija» (A member of Skinest Group, Estonia) (довідка №0197/1 від 11.10.2017 р.), Company Overview of Enermasch Handels GmbH (довідка №17/0828 від 04.12.2017 р.).

Окремі розробки використані у діяльності Хмельницької торгово-промислової палати для врахування рекомендацій щодо впровадження науково-методичних положень щодо розвитку стратегії інноваційної діяльності промислових підприємств області (довідка №22-01/546.1 від 28.09.2017 р.) та в діяльності Торгово-промислової палати України для розробки стратегії розвитку підприємств на засадах інноваційної діяльності (довідка №641/1.2 від 27.02.2018 р.).

7. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам Міністерства освіти і науки України до дисертацій, поданих на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук (зокрема, пунктам 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів»). Зміст автореферату повною мірою відображає основні положення, висновки і пропозиції дисертаційної роботи, достатньо грунтовно розкриває всі положення наукової новизни, представлені у дисертації, дає повне уявлення про здобутки наукової роботи, що виносяться на захист.

8. Використання результатів кандидатської дисертації.

Матеріали, висновки і науково-методичні результати дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук Черепа О.Г.

«Логістичний підхід до управління матеріально-технічними запасами підприємств машинобудування», яку було захищено у 2010 році за спеціальністю 08.00.04 – економіка і управління підприємством, не використовувалися у дисертації, яку подано на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

9. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Викладення матеріалу здійснено послідовно та обґрунтовано. Робота написана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній формі та проілюстровано відповідними рисунками, таблицями, графіками. Робота відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). За обсягом і оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, що встановлені МОН України до докторських дисертацій.

10. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Підkreślуючи актуальність дослідження, його наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, слід зазначити наступні зауваження до дисертаційної роботи в порядку викладення результатів дослідження:

1. Автором управління стратегією інноваційної діяльності (с. 92-103) розглянуто з позиції економічного на інвестиційного розвитку, формування інноваційного напряму, економічного ефекту, доцільно було б врахувати засоби управління процесом впровадження інновацій для досягнення довгострокового ефекту

2. На думку автора система управління стратегією інноваційної діяльності підприємства є неефективною за умови, якщо вона не взаємодіє з механізмом управління ІД, а на рис. 1.5 Система управління стратегією інноваційної діяльності промислового підприємства, механізм управління СІДП (с. 118-123) є складовою системи. То дана гіпотеза є очевидною. Не зрозуміло, вклад автора в удосконалену систему управління СІДП.

3. В роботі у розділі 3.1 «Існуючі вектори розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» досліджено показники використання інновацій на промислових підприємствах Запорізької області; динаміку обсягу витрат на інноваційний розвиток та динаміку питомої ваги промислових підприємств, що впроваджували інновації та питомої ваги реалізованої інноваційної продукції за 2007-2016 рр. у тис. грн., %. (с. 229- 252). Яким чином дані показники пов’язані із розвитком стратегії формування механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування?

4. У розділі 3.2 «Проблемні питання розвитку стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» (с. 253- 273) досліджено показники інноваційної привабливості, джерела фінансування ІД підприємств машинобудування за

20007-2016 рр. , але не враховано вплив внутрішніх чинників на розвиток стратегії економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування.

5. Серед основних причин стримування розвитку ІД підприємств автором відзначено: брак ресурсної бази; низький рівень витрат на залучення інновацій; скорочення попиту населення на нову продукцію; тривалий період окупності розроблених інноваційних технологій; низький рівень підтримки зі сторони органів місцевої влади; незабезпеченість кваліфікованими кадрами наукових організацій; незахищеність ІД іноземних інвесторів; відсутність сприятливих умов діяльності підприємств, які займаються інноваціями; неефективність програм розвитку ІД; відсутність досвіду щодо інноваційного розвитку закордонних організацій (с. 270- 273). Чи мають можливість підприємства машинобудування Запорізької області покращити показники інноваційної діяльності та зберегти рівень конкурентоспроможності?

6. На рис. 4.11. відображено модель інноваційної діяльності підприємств машинобудування шляхом використання економічного механізму (с. 333). Із запропонованої моделі не зрозуміло, чи передбачає дана модель ІД всебічний аналіз діяльності підприємства та проведення ранжування результатів отриманих за кожною моделлю при розробці МІДПМ складових, критеріїв та показників та забезпечує максимальне зростання очікуваних ефектів?

7. Формули (4.1-4.9) відображають функціональні залежності між критеріями складових МІДПМ. Виникає питання, чи дана залежність дозволяє визначити рівень взаємодії між показниками кожного критерія, доцільність їх вибору, рівень їх впливу на шукану величину відповідного критерія моделі ІД?

8. Автор зазначає, що запропонована модель ІД для підприємств машинобудування сприяє досягненню економічного, інвестиційного, інноваційного ефектів (с . 321- 350). Чи адаптовані запропоновані моделі до умов функціонування підприємств машинобудування і чи враховують вони використання економічного механізму?

Проте наведені зауваження не зменшують загальної значущості та позитивної оцінки дисертаційної роботи Черепа О.Г., що представляє собою самостійну завершену наукову працю.

11. Загальний висновок по дисертаційній роботі

Дисертаційна робота Черепа Олександра Григоровича, виконана з використанням сучасних методів наукового дослідження, є самостійним результатом наукового пошуку автора, має достатній ступінь обґрунтованості та аргументованості запропонованих рекомендацій; містить елементи наукової новизни та важливі практичні рекомендації, частина яких реалізується у практиці діяльності промислових підприємств у процесі розвитку стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування. Робота має чітку логічну структуру. Виконане дослідження має достатньо високий теоретичний,

методологічний, методичний та прикладний рівень. Зміст автореферату є ідентичним до змісту дисертації та повністю висвітлює її основні положення.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Черепа Олександра Григоровича на тему «Розвиток стратегії формування економічного механізму інноваційної діяльності підприємств машинобудування» відповідає вимогам МОН України та пунктам 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» (Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 р. № 567 зі змінами, внесеними згідно Постанови Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і аудиту
ДВНЗ «Приазовського державного
технічного університету»
Міністерства освіти і науки України
Віце Президент Академії
економічних наук України,
Академік Академії наук вищої освіти України

М.Г.Белопольський

Печатка дисертації № 17

